

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету ветеринарної медицини

Микола ДВІЛХОВСЬКИЙ

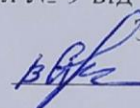

2022 р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри міжнародних
відносин і суспільних наук

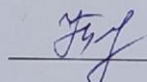
Протокол № 9 від “3” травня 2022 р.

Завідувач кафедри
Стрілець В.В.

”РОЗГЛЯНУТО”

Гарант ОП «Ветеринарна медицина»

д. вет. н., зав. кафедри терапії і клінічної діагностики

Наталія ГРУШАНСЬКА

“ 03 ” 05 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОЛІТОЛОГІЯ

Галузь знань – 21 «Ветеринарна медицина»
спеціальність – 211 «Ветеринарна медицина»
Факультет ветеринарної медицини

Розробник: Калуга В.Ф., доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук

Київ – 2022 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Політологія

Спеціальність, освітній ступінь, освітня програма		
Спеціальність	211 – Ветеринарна медицина	
Освітній ступінь	Бакалавр	
Освітня програма	Ветеринарна медицина	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Нормативна	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)		
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2022-2023 н.р.	
Семестр	4	
Лекційні заняття	15 год.	
Практичні, семінарські заняття	15 год.	
Лабораторні заняття	год.	
Самостійна робота	90 год.	
Індивідуальні завдання	год.	
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента	2 год. 13 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів системи цілісних базових уявлень про політичну сферу, представлену за посередництва політичних інститутів, явищ та процесів, а також про політичну практику; відповідних сформованим уявленням умінь і навичок в розрізі виховання політичної свідомості та політичної культури.

Завдання: сформувати чітке враження про політичну сферу як систему відносин між політичними інститутами, зокрема суспільством, державою, а з іншого боку громадянами, а також про основні характеристики провідних соціальних, економічних та політичних сил і організацій, які діють на політичній арені; ознайомити з результатами наукових досліджень у в розрізі політичної сфери; ознайомити з особливостями провадження політичної діяльності та функціонування політичної сфери; поглибити рівень політичної культури, зокрема в контексті реалізації активного та пасивного виборчого права, а також засвідчення громадянської позиції.

Програмні результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни слухача має сформуватися **цілісне глибоке уявлення** про:

- ✓ об'єкт, предмет і методи політології як науки;
- ✓ основні поняття і категорії дисципліни;
- ✓ політику як простір і процес організації взаємодії членів спільноти;

- ✓ особливості функціонування органів державної влади та громадських і політичних інститутів за умов, що відповідають певним політичним режимам, формам державного устрою і правління;
- ✓ сутність політичного життя, політичних відносин і процесів;
- ✓ конституційні права людини і громадянина;
- ✓ місце і значення політичних систем і режимів у житті держави й окремої людини;
- ✓ сенс й основні напрямки розвитку світових політичних процесів, геополітичну обстановку;
- ✓ місце, роль і статус України в сучасному світі;

вміти:

- ✓ чітко оперувати й володіти її основним понятійно-категоричними апаратом;
- ✓ розпізнавати різні види владних відносин, специфіку політичної влади, її сутність, структуру, ознаки та функції;
- ✓ орієнтуватися в проблемах поділу влади, формах державного устрою й управління, чітко розуміти свої громадянські права і обов'язки;
- ✓ виділяти теоретичні, духовні, прикладні та інструментальні компоненти політичного знання, усвідомлювати їхню роль і функції в підготовці політичних рішень, у забезпеченні особистісного внеску в суспільно-політичне життя;
- ✓ давати характеристику й оцінки діям різних політичних партій і лідерів із позицій загальнонаціональних інтересів;
- ✓ опанувати навички політичної культури, вміння застосовувати політичні знання у професійній і громадській діяльності.

Загалом студент має усвідомлювати цілісність політичного простору держави, взаємообумовленість процесів загальносвітового та локального масштабів; розрізняти поверхневий та глибинний рівні національної політики, декларовані та приховані мотиви активності учасників та суб'єктів національної політики; спиратися на верифіковану інформаційну базу під час формування висновків та завжди апелювати до критичного мислення як основоположного принципу.

Набуття компетентностей:

- інтегральна компетентність (ІК):

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

- загальні компетентності (ЗК):

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК15. Здатність до мобілізації та прийняття управлінських рішень в ситуації форс-мажору

- спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях

СК11. Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними.

СК12. Здатність до здійснення комунікації та інформаційно-аналітичної діяльності у сфері міжнародних відносин (українською та іноземними мовами).

СК13. Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини

СК15. Здатність виявляти та встановлювати дійсні та/або приховані причини активності тих чи інших суб'єктів міжнародних відносин, а також лідерів громадської думка світового масштабу, на основі встановлених фактів переглядати завдання своєї діяльності

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Теоретичне підґрунтя політичної практики														
1. Введення в курс "Політології". Предмет та об'єкт науки про політику, основні підходи до розуміння політології як науки	1	5	0	1			4							
2. Особливості розуміння політики як явища суспільного життя. Приватна, публічна, соціальна та політична сфери: спільне та відмінне	2	8	2	2			4							
3. Особливості людського буття, що визначають політичну природу людини. Процес соціалізації людини: знакові протиріччя між особою, індивідом та індивідуальністю. Проблема світовідчуження	3	6	0	2			4							
4. Політичні та громадські інститути. Особливості їх формування та функціонування	4	9	2	2			5							
5. Екскурс в світову політичну думку в її історичній ретроспективі. Особливості формування і трансформації розуміння ключових політичних понять	5	7	0	2			5							

6. Політичні партії, взаємодія їх з громадськими організаціями і рухами. Партійні та виборчі системи	6	9	2	2			5						
7. Українська політична думка, її становлення та взаємовплив з іншими національними політичними думками. Проблема утвердження національної політичної думки	7	7	0	2			5						
8. Політичні режими, особливості їх функціонування. Типологія політичних режимів	8	9	2	2			5						
Разом за змістовим модулем 1		60	8	7			45						
9. Політична свідомість та політична культура. Спільне та відмінне між політичною поведінкою та політичною діяльністю (вчинками)	9	6	0	2			4						
10. Світові ідейно-політичні доктрини, їх зародження і генезис. Чинники, що лежать в основі витворення основних ідейно-політичних доктрин	10	8	2	2			4						
11. Політичний менеджмент та маркетинг, кон'юнктура політичного ринку. Політичне управління. Особливості масової свідомості та поведінки. Проблема мас	11	7	0	2			5						
12. Політичне лідерство. Проблема особи в політичній практиці.	12	9	2	2			5						

Протистояння між атомізмом та холізмом; елітарним та егалітарним													
13. Політична ідеологія, пропаганда, реклама, PR-технології, їх особливості і межі впливу на свідомість індивіда та громадську думку. Політичне прогнозування	13	7	0	2			5						
14. Політика, етика і мораль; політика і релігія. Етнос, народ, нація як об'єкти та суб'єкти політики. Проблема глобалізації	14	9	2	2			5						
15. Політичні процеси. Сучасне політичне становище в Україні та світі. Геополітика	15	7	0	2			5						
16. Політичні явища та феномени. Концептуальні підходи до розуміння політичної влади. Політична свобода, політична рівність	16	7	1	1			5						
Разом за змістовим модулем 2		60	7	8			45						
Усього годин		120	15	15			90						
Курсовий проект (робота) з _____ (якщо є в робочому навчальному плані)													
Усього годин		120	15	15			90						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1	Введення в курс "Політології". Предмет та об'єкт науки про політику, основні підходи до розуміння політології як науки	1
2	Особливості розуміння політики як явища суспільного життя. Приватна, публічна, соціальна та політична сфери: спільне та відмінне	2
3	Особливості людського буття, що визначають політичну природу людини. Процес соціалізації людини: знакові протиріччя між особою, індивідом та індивідуальністю. Проблема світовідчуження	2
4	Політичні та громадські інститути. Особливості їх формування та функціонування	2
5	Екскурс в світову політичну думку в її історичній ретроспективі. Особливості формування і трансформації розуміння ключових політичних понять	2

6	Політичні партії, взаємодія їх з громадськими організаціями і рухами. Партійні та виборчі системи	2
7	Українська політична думка, її становлення та взаємовплив з іншими національними політичними думками. Проблема утвердження національної політичної думки	2
8	Політичні режими, особливості їх функціонування. Типологія політичних режимів	2
9	Політична свідомість та політична культура. Спільне та відмінне між політичною поведінкою та політичною діяльністю (вчинками)	2
10	Світові ідейно-політичні доктрини, їх зародження і генезис. Чинники, що лежать в основі витворення основних ідейно-політичних доктрин	2
11	Політичний менеджмент та маркетинг, кон'юнктура політичного ринку. Політичне управління. Особливості масової свідомості та поведінки. Проблема мас	2
12	Політичне лідерство. Проблема особи в політичній практиці. Протистояння між атомізмом та холізмом; елітарним та егалітарним	2
13	Політична ідеологія, пропаганда, реклама, PR-технології, їх особливості і межі впливу на свідомість індивіда та громадську думку. Політичне прогнозування	2
14	Політика, етика і мораль; політика і релігія. Етнос, народ, нація як об'єкти та суб'єкти політики. Проблема глобалізації	2
15	Політичні процеси. Сучасне політичне становище в Україні та світі. Геополітика	2
16	Політичні явища та феномени. Концептуальні підходи до розуміння політичної влади. Політична свобода, політична рівність	1

5. Методи навчання

При вивченні курсу «Політологія» застосовуються 3 групи методів навчання:

- методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
- методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності;
- методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

Перша група охоплює вербальні методи передачі і сприймання навчальної інформації (розповідь, лекція); наочні (ілюстрація, презентація); практичні (вправи, групові та індивідуальні завдання). В межах самостійної роботи – робота з книгами, робота з методичними матеріалами, робота з Інтернет-джерелами, творчі завдання.

Під час вивчення курсу активно використовуються інтерактивні методи (при веденні лекцій та семінарських занять) та проблемно-пошукові методи навчання (як при веденні аудиторних занять, так і при організації самостійної роботи студентів).

Що стосується методів стимулювання і мотивації навчання, то досвід підтверджує ефективність навчальних дискусій.

6. Форми контролю

Методи поточного контролю: поточне тестування, індивідуальне опитування, фронтальне опитування, перевірка домашніх завдань, перевірка індивідуальних завдань.

Методи модульного контролю: письмова контрольна робота, підсумкове тестування.

7. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль		Рейтинг з навчальної роботи R _{нр}	Рейтинг з додаткової роботи R _{др}	Рейтинг штрафний R _{штр}	Підсумкова атестація (екзамен чи залік)	Загальна кількість балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2					
0-100	0-100	0-70	0-20	0-5	0-30	0-100
35	35	70			30	100

Примітки. 1. Відповідно до «Положення про кредитно-модульну систему навчання в НУБіП України», затвердженого ректором університету 03.04.2009 р., рейтинг студента з навчальної роботи **R_{нр}** стосовно вивчення певної дисципліни визначається за формулою

$$R_{HP} = \frac{0,7 \cdot (R_{3M}^{(1)} \cdot K_{3M}^{(1)} + \dots + R_{3M}^{(n)} \cdot K_{3M}^{(n)})}{K_{дис}} + R_{др} - R_{штр},$$

де $R_{3M}^{(1)}, \dots, R_{3M}^{(n)}$ – рейтингові оцінки змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

$K_{3M}^{(1)}, \dots, K_{3M}^{(n)}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{дис} = K_{3M}^{(1)} + \dots + K_{3M}^{(n)}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

$R_{др}$ – рейтинг з додаткової роботи;

$R_{штр}$ – рейтинг штрафний.

Наведену формулу можна спростити, якщо прийняти $K_{3M}^{(1)} = \dots = K_{3M}^{(n)}$. Тоді вона буде мати вигляд

$$R_{HP} = \frac{0,7 \cdot (R_{3M}^{(1)} + \dots + R_{3M}^{(n)})}{n} + R_{др} - R_{штр}.$$

Рейтинг з додаткової роботи $R_{др}$ додається до R_{HP} і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Рейтинг штрафний $R_{штр}$ не перевищує 5 балів і віднімається від R_{HP} . Він визначається лектором і вводиться рішенням кафедри для студентів, які матеріал змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримувалися графіка роботи, пропускали заняття тощо.

2. Згідно із зазначеним Положенням **підготовка і захист курсового проекту (роботи)** оцінюється за 100 бальною шкалою і далі переводиться в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS.

8. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Методичне забезпечення

Навчально-методичний комплекс включає робочу програму, курс лекцій, презентаційні матеріали, завдання для виконання практичних робіт, питання для самопідготовки, комплект тестових завдань для проведення поточного модульного контролю, комплект екзаменаційних білетів, електронний курс.

10. Рекомендована література

Основна:

1. Артюшина Катерина. (2021). Фейкова підміна особистості: пошук вигоди чи спосіб психологічного захисту / Вісник Національного авіаційного університету. – № 19 – с. 24-29.
2. Барматова С.П. (2009). Політика, інформація, комунікація: простір взаємодії : монографія / С.П. Барматова; І.о. Аналіт. центр вивчення суспільства.– К. : ГАРККиІ. – 283 с.
3. Гітінз Еліот. (2021). Ми – Bellingcat. Онлайн-розслідування міжнародних злочинів та інформаційна війна з Росією. – К.: Наш Формат. – 242 с.
4. Калуга В.Ф. (2021). Функціональний підхід до розуміння суті світової політики та її ключових факторів як механізм поглибленого освоєння предмету дослідницької цікавості / В.Ф. Калуга // Університет і лідерство.
5. Калуга В.Ф. (2020). Міжнародна інформація у професійній діяльності : навчальний посібник / В.Ф. Калуга – Київ : НУБіП України. – 188 с.
6. Калуга Володимир. (2019). Функціональне навантаження культури та мистецтва у бутті людини з огляду на екзистенціальний прагматизм / Філософія освіти. Philosophy of Education. – Том 24, № 1. – 142-153 с.
7. Калуга В.Ф. (2018). Основи світової політики: навчальний посібник / В.Ф. Калуга. – К. : Редакційно-видавничий відділ НУБіП України. – 132 с.
8. Калуга В.Ф. (2018). «Конструкція» людини з точки зору функціонального підходу до розрізнення її колективного та індивідуального начал / Філософія публічного управління. Науково-практичний журнал. – № 2, 2018. – с.13-19.
9. Калуга В.Ф. (2017). Світова політика: від сукупності чинників до цілісного феномену / В.Ф. Калуга // Вісник аграрної історії. – К. : ТОВ Тім-Сервіс. – Випуск 21-22. – 243-248 с.
10. Калуга В.Ф. (2015). Політологія: навчальний посібник для студентів нефілологічних спеціальностей / В.Ф. Калуга. – К. : ПП «Директ Лайн». – 182 с.
11. Калуга В.Ф. (2014). Суспільство як джерело девіантної поведінки та стимулятор агресії / В.Ф. Калуга // Наук. записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філософія / ред. колегія : І.Д.Пасічник, М.О.Зайцев та ін. – Острого : Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип. 16. – С. 41-46.
12. Коваленко А.О. (2002). Політичний аналіз і прогнозування. – К.: Наук. світ. – 201 с.
13. Колісниченко Р.М. (2017). Глобалістична свідомість людства: політологічний аналіз : монографія / Р.М. Колісниченко ; [Міжрегіон. акад. упр. персоналом]. – Київ : Персонал. – 421 с.
14. Крушинський В.Ю. (2007). Міжнародні відносини та світова політика, 1945-1980 : навч. посіб. для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл. / В.Ю. Крушинський, В.А. Манжола. – К. : Либідь. – 191 с.
15. Міжнародні відносини та світова політика (2010) : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В.Ю. Крушинський та ін. ; за ред. В.А. Манжоли ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К. : Київський університет. – 863 с.
16. Многоликая глобализация (2004). / Под ред. П. Бергера, С. Хантингтона: Пер. с англ. – М.: Аспект Прес. – 379 с.
17. Недбай В.В. (2015). Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спец. "Міжнародні відносини" / В.В. Недбай ; Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. – Миколаїв : Швець В.Д. – 237 с.
18. Радимен Вільям. (2013). Плуг, мор і нафта: як людство здобуло контроль над кліматом / Вільям Радимен ; пер. з англ. Тараса Цимбала. – Київ : Ніка-Центр. – 271 с.
19. Сарнацький О.П. (2015). Міжнародні відносини та світова політика (пер. пол. XVII ст. – 1918 р.) : навч. посіб. / О.П. Сарнацький. – Запоріжжя : Інтер-М. – 397 с.
20. Сенченко М.І. (2003). Латентні структури світової політики. Нариси з конспірології. – К.: МАУП. – 312 с.
21. Суліма Є.М. (2012). Сучасна глобалістика: політика, освіта і культура / Є. Суліма, М. Шепелев. – [2-ге вид.]. – Київ : Леся. – 631 с.

22. Теорія міжнародних відносин. (2016). Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / [М.П. Требін та ін.] ; за ред. проф. М.П. Требіна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2016. – 538, [1] с.
23. Тишкун Ю.Я. (2014). До проблеми змістового наповнення терміна «світова політика»/ Ю.Тишкун // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Львів: Львівська політехніка, 2014. – Вип. 26. – С. 38-44.
24. Тишкун Ю.Я. (2016). «Світова політика» і «міжнародні відносини»: співвідношення понять / Актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішньої політики: Матер. III-ї регіон. наук.-теорет. конф. (Львів, 24 бер. 2016 р.). – Львів, НУ ЛП. – С. 37-41.
25. Черній А.М. (2008). Політологія: Навчальний посібник / Черній А.М., Волобуєв В.І., Бойко І.І., Калуга В.Ф. та інші // К.: Міленіум. – 366 с.
26. Zinchenko Viktor, Polishchuk Oleksandr, Kaluha Volodymyr. (2022). Peculiarities of globalization processes transformation and prospects of research activity in the context of sustainable development strategy of society/ Science and education for sustainable development. Monograph. – Publishing House of University of Technology, Katowice. – P.763-767.

Допоміжна:

1. Арон Р. Мир і війна між націями. – К.: Юніверс, 2000. – 688 с.
2. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. – М.: Междунар. отношения, 1999. – 256 с.
3. Гай-Нижник П.П. (2017). Росія проти України (1990-2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення / П.П. Гай-Нижник ; Дипломат. акад. України при М-ві закордон. справ України. – Київ : Леся. – 331 с.
4. Гамаш Джеральд Лі. (2001). Людський фактор та ергономіка: (вступний курс) / Д.Л. Гамаш, П. І. Бідюк. – К. : Корнійчук. – 277 с.
5. Гончар Б.М. (2004). Геноцид / Б.М. Гончар, М.М. Гнатівський // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. – К: Знання України. – Т.1 – 760с.
6. Джеймс Мейс про український геноцид 1933 року і його наслідки для сучасного суспільства (2013) / В. Гудзь // Українознавчий альманах. – Вип. 11. – С. 24-27.
7. До питання про витоки геноциду українства в 1932-1933 роках / В. Сергійчук // Народна творчість та етнологія. – 2016. – № 1. – С. 11-18.
8. Дятлов Виктор Иннокентьевич (2010). "Желтая опасность" как орудие "мирового еврейского заговора": на границе "великих ксенофобий"// Азиатская Россия: сб. науч. ст. – Иркутск. – С. 313-329
9. Жумагулов Б.Т. (2015). Человеческий фактор : хроники министра / Бакытжан Турсынович Жумагулов. – Алматы. Т.1. – 2015. – 278 с.; Т. 2 : Избранные статьи, интервью, выступления. – 2015. – 447 с. ; Т. 3 : Избранные статьи, интервью, выступления. – 2015. – 415 с.
10. Залізняк Л.Л. (2006). Україна в колі світових цивілізацій – К.: Т-во «Знання» України. – 96 с.
11. Калуга В.Ф. (2018). «Конструкція» людини з точки зору функціонального підходу до розрізнення її колективного та індивідуального начал / Філософія публічного управління. Науково-практичний журнал. – № 2, 2018. – с. 13-19. [Електронний ресурс] / В.Ф. Калуга – Режим доступу : <https://ipk-education.com/wp-content/uploads/2019/06/zhurnal-2-2018-1.pdf>
12. Калуга В.Ф. (2018). Суть феномену «людський фактор» і що за ним може критися / В.Ф. Калуга // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Гуманітарні студії». – № 280, – с. 101-106.
13. Калуга В.Ф. (2005). Від примату держави до відкритої політики: особливості розгортання «світової політики» / В.Ф. Калуга // Молода нація. Альманах. – К.: «Смолоскип». – № 3(36). – С. 108-124.

14. Козицький Андрій. (2012). Геноцид та політика масового винищення цивільного населення у ХХ столітті (причини, особливості, наслідки). Посібник для студентів вишів рекомендований МОН, молоді та спорту України. – Львів, «Літопис». – 217 с.
15. Коппель О.А., Пархомчук О.С. Міжнародні системи. Світова політика. – К.: ФАДА ЛТД, 2001. – 224 с.
16. Лукашевич В.М. Глобалістика: Учеб. пособие. – Львов: Новый світ-2000, 2004. – 392 с.
17. Моисеева Л.А. История цивилизаций. – Ростов н/Д: Феникс, 2000. – 416 с.
18. Репіна Л.П. (2007). Национализм в мировой истории / Л.П. Репіна, С.В. Соколовский // Издательство – М.: Наука. – 601 с.
19. Ткаченко В.М. Україна на межі цивілізацій. – К., 1995.
20. Тойнбі А.Дж. (1995). Дослідження історії: У 2 т. – К.: Основи. – 386 с.
21. Толстов С. Загальні критерії та методологічні виміри системи міжнародних відносин // Дослідження світової політики: Зб. наук. праць. Вип. 29/ Відп. ред. Є. Є. Камінський. – К.: Ін-т світової економіки і міжнар. відносин НАН України, 2004. – С. 3. – 27.
22. Хижняк І.А. Міжнародний вимір сучасної глобалістики // Дослідження світової політики: Зб. наук. праць. Вип. 29 / Відп. ред. Є.Є. Камінський. – К.: Ін-т світової економіки і міжнар. Відносин НАН України, 2004. – С. 28-45.
23. Фукуяма Ф. Конец истории? // Философия истории: Антология. М., 1995.
24. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки мифологии мировой истории. – М., 1993.
25. Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

11. Інформаційні ресурси

1. <http://www.mon.gov.ua/>-сайт Міністерства освіти і науки України
2. <http://www.mfa.gov.ua/>-веб-сайт Міністерства закордонних справ України
3. <http://www.aries.eu.int/>-європейські інформаційно-аналітичні центри
4. <http://www.un.org/>-сайт ООН
5. <http://www.unesco.org/>-сайт ЮНЕСКО
6. <http://www.cia.org/>-сайт ЦРУ
7. <http://www.europa.eu.com/>-сайт ЄС
8. <http://www.cnn.com/>-новини CNN
9. <http://www.reuters.com/>-сайт Рейтерс
10. <http://www.search.global.epnet.com/>-електронний формат наукових журналів
11. <http://www.bbc.co.uk/ukrainian/>-українська служба BBC
12. <http://www.eurasia.org.ru/>-європейські інформаційно-аналітичні центри
13. <http://www.garant.ru/>-правові інформаційні системи Росії
14. <http://www.inf.kiev.ua/>-ділова Україна
15. <http://www.infoart.ru800/misc/news/obzori.htm/>-огляд преси
16. <http://www.isi.gov.uk/>-матеріали ЄС і РЄ
17. <http://el.visit.net/>-каталог українських Web-ресурсів
18. <http://weblis.gu.net/>-каталог українських Web-ресурсів
19. <http://www.security.com.ua/>-інформація про новітні розробки в галузі технології систем безпеки інформації в Україні та за кордоном
20. http://esu.com.ua/search_articles.php?id=35506
21. <http://www.vokrugsveta.ru/encyclopedia/index.php?title=%D0%90%D1%84%D1%80%D0%B8%D0%BA%D0%B0>
22. https://studme.com.ua/128005285842/politologiya/novye_twitternye_revolyutsii_blizhnem_vosto_ke_severnoy_afrike_kak_predlog_dlya_vneshney_geopoliticheskoy.htm
23. https://studme.com.ua/151306165893/politologiya/geopoliticheskaya_nestabilnost_afriki.htm

12. Методичне забезпечення

1. Робоча навчальна програма.
2. Конспект лекцій.

3. Матеріали до практичних занять та самостійної роботи студентів.
4. Критерії оцінки успішності студентів.
5. Перелік контрольних питань за кожним із змістовних модулів дисципліни, які виносяться на підсумкову форму контролю - залік.
6. Нормативні джерела, підручники, навчальні посібники, наукова література (монографії, наукові статі, збірники наукових праць), визначені у списку рекомендованої літератури.
7. Інформаційні ресурси (інтернет-сайти наукових установ, он-лайн версії наукових журналів).

13. Конспект лекцій (тезисний варіант)

Змістовий модуль 1. Теоретичне підґрунтя політичної практики

Тема 1. Введення в курс “Політології”. Предмет та об’єкт науки про політику, основні підходи до розуміння політології як науки.

Підходи до розуміння політології як науки; 1) політологія як цілісна інтегрована наука – вчення про політику; 2) політологія як комплекс наук про політику, що мають спільний об’єкт та частково предмет, але послуговуються різними методами і переслідують відмінні цілі. Зокрема розрізняють теоретичну, практичну та прикладну політологію. А також політичну філософію, соціологію, психологію, географію, антропологію, тощо.

Існує класичний підхід до розуміння політики, коли остання сприймається як сфера людського буття, пов’язана з підтриманням суспільного (колективного) буття і ґрунтується на наявності спільного колективного (національного) інтересу та спільної мети існування. Хоча останні залишаються віртуальними і ніколи не набували чіткого виразу. Постструктуралістський підхід до розуміння політики, де політика є сферою чистої людської дії – започаткування чогось абсолютно нового: самої людини як особистості та індивідуальності, а індивідуальний досвід людини набуває абсолютного значення.

За класичного підходу до розуміння політики **об’єктом** політології як науки виступає політична сфера суспільного життя, основний зміст якої складають політико-владні відносини як відносини з приводу влади в суспільстві. Відповідно предметом політології вважають або владу, або політичну систему, або політичну культуру.

Політологія – наука про політичну систему суспільства та її різноманітні підсистем; або як наука про владу в суспільстві; або як наука про закономірності діяльності з керівництва та управління суспільством на основі публічної влади.

Тема 2. Особливості розуміння політики як явища суспільного життя. Приватна, публічна, соціальна та політична сфери: спільне та відмінне.

В сучасних концепціях, що розглядають політику як соціальне явище, опора відбувається в першу чергу на виробничу діяльність, особливо в кінцевому її варіанті масового (суспільного) значення – виробництво людини. Відповідно політика розглядається як галузь людського існування в межах спільноти, що сполучена з формуванням і підтриманням необхідних умов, сприятливих для виробництва людини і стабілізації її існування.

Отже **політика** може визначатися як: 1) особливий вид людської діяльності, пов’язаний з одержанням і здійсненням влади, насамперед державної; 2) діяльність з керівництва та управління суспільством на основі публічної влади.

Основний закон організації суспільного життя – закон великих чисел, за яким стоїть нівелювання індивідуальності та зведення її до рівня пересічної особистості.

Отже сучасна політика втратила її первинне значення та перетворилася в щось схоже на політекономію, з якою пов’язується дослідження і реалізація влади відповідно до наявних економічних формацій в спільноті або налагодження таких відносин, в тому числі і владних, які б сприяли стабілізації та розвитку насамперед економічних відносин, а вже потім всіх інших сфер людського буття.

Виходячи з новітньої концепції політики, **політична сфера** – це сфера чистої людської дії – вчинку. **Соціальна сфера** – сфера, що відтворює всі основні моменти виробництва людини. В

цьому відношенні соціальна сфера певним чином перетинається з приватною сферою. **Приватна сфера** – сфера реалізації суто приватних інтересів та вподобань. **Публічна сфера** – сфера фіксації індивідом власної неповторності безпосередньо чи опосередковано через речі індивідуального виробництва.

Тема 3. Політичні та громадські інститути. Особливості їх формування та функціонування.

Формалізація, закріплення та забезпечення тяглості і відтворюваності відносин, що існують в сучасній політичній сфері відбувається за допомогою політичних інститутів, зокрема держави та політичних партій, інших політичних інституцій, таких як конституція, тощо.

В розвинутих сучасних демократіях функціональне навантаження політичних інститутів узгоджується з функціональною навантаженістю громадського суспільства, що виконує роль певної протизваги політичним інститутам, особливо по напрямкові їх схильності до уніфікації членів спільноти.

Держава є багатоаспектним суспільним утворенням, незалежне політико-територіальне утворення. Як політичний інститут держава має власні ознаки, функції та сутність, з якою пов'язується її існування.

Сучасна держава перетворилася на самостійний віртуальний об'єкт політики, від імені якої виконують функції та здійснюють діяльність органи державної влади: центральні, регіональні та місцеві. Центральні органи держави як правило представлені Главою держави, урядом та парламентом. За формою устрою сучасні держави поділяються на унітарні, федеративні та конфедерації.

Сукупність політико-правових зносин, що мають місце на території держави закріплено в правовій системі, а головні моменти існування та функціонування держави і суспільства зафіксовано в конституції.

Громадянське суспільство – це сфера недержавних суспільних інститутів і відносин. До структури громадянського суспільства входять багатоманітні суспільні відносини – економічні, соціальні, політичні, соціокультурні, а також їх суб'єкти за винятком держави.

Тема 4. Політичні партії, взаємодія їх з громадськими організаціями і рухами. Партійні та виборчі системи.

Політична партія – це добровільне та організаційно оформлене об'єднання громадян, яке виражає інтереси частини суспільства і прагне до їх задоволення шляхом здобуття, утримання і використання державної влади.

В історичній ретроспективі людства можливо прослідкувати генезис політичних партій, як в світовому масштабі, так і в національному. Будучи суб'єктом та об'єктом політичних відносин, політичні партії виконують певні функції, зокрема соціальної інтеграції, розробки та підтримання певних ідеологічних доктрин, соціалізації.

В залежності від критеріїв, що їх покладають в основу типологізації політичних партій, та від особливостей їх функціонування, розрізняють декілька типів політичних партій; зокрема 1) за типом соціальної бази; 2) за ідеологічним налаштуванням; 3) за типом організаційної структури; 4) за місцем, яке вони посідають в політичній системі.

В залежності від того, як функціонують політичні партії та які з типів політичних партій представлені в політичній сфері, має партійну систему суспільства. **Партійна система** – це сукупність діючих у країні політичних партій та відносин між ними, які складаються в боротьбі за державну владу та у процесі її здійснення. Відповідно маємо типологію партійних систем: багатопартійна (система поміркованого плюралізму; система поляризованого плюралізму, атомізована партійна система), двопартійна, однопартійна.

Досить тісно з партійними системами пов'язані виборчі системи. **Виборча система** – це сукупність правил і прийомів, які забезпечують участь громадян у формуванні представницьких органів влади (пропорційна, змішана, мажоритарна).

Тема 5. Політичні режими, особливості їх функціонування. Типологія політичних режимів.

Політичний режим є одним із базисних понять політології. Проте поняття політичного режиму є досить абстрактним та таким, що важко піддається визначенню. Оскільки поняття політичного режиму покликано відображати стан наявних умов в державі та суспільстві, сполучених зі спроможністю людини реалізувати свої політичні та природні права, то виразити або описати ці умови адекватно є фактично не реальним, бо неможливо остаточно визначитися з тим, за яких саме умов людина здатна реалізувати всі свої права, до того ж таким чином, аби не обмежити подібних прав інших.

Політичний режим – система методів і засобів здійснення політичної (державної) влади. Виокремлюють також типи політичних режимів. Зокрема за Г. Моске: авторитарний, ліберальний. Або демократія, авторитаризм, тоталітаризм, охлократія, анархія. Оскільки політичні режими є динамічними по своїй суті, то передбачається трансформація політичних режимів та сукупність чинників, що призводять до цього.

Оскільки в сучасних умовах так званий демократичний режим є домінуючим, то його дослідженню присвячується значна частина уваги. Проте сучасна демократія фактично не має нічого спільного з автентичним її значенням, яке мало місце за грецького полісу. Сучасна демократія в першу чергу призвела до усунення від влади національної аристократії, в іншому випадкові імперської аристократії, і заміни її на квазінаціональну політичну еліту.

Щодо класифікації демократичного режиму, то виокремлюють: класична ліберальна демократія; плюралістична; корпоративна; партисипітарна (демократія участі); елітарна.

Тема 6. Світові ідейно-політичні доктрини, їх зародження і генезис. Чинники, що лежать в основі витворення основних ідейно-політичних доктрин.

Політика як практична діяльність, спрямована на здобуття, утримання та використання влади завжди має **ідеологічне обґрунтування**, тобто здійснюється під впливом певної сукупності поглядів та ідей, що виражають інтереси тих чи інших соціальних спільностей людей, соціальних страт.

До класичних буржуазних ідейно-політичних доктрин належать насамперед **лібералізм** та **консерватизм**. Біля витоків лібералізму стояв Дж. Локк з ідеєю суспільного договору та природного права. Виокремлюють класичний та соціальний лібералізм.

Родоначальником консерватизму був Едмунд Берк. Виокремлюють традиціоналізм, що робить ставку на збереження соціальних засад та дотримання моральних традицій, притаманних епосі ринкового капіталізму. Лібертаризм – вирізняється прихильністю до ідей крайнього антиетатизму (фр. *etat* - держава), необмеженої свободи індивіда. Неоконсерватизм близький до соціального лібералізму в сфері економіки та політики.

Основні інтереси робітників відображають **комунізм** та **соціал-демократизм** як різновид соціалізму. Головна ідея, яку переслідують ці дві доктрини – соціальна рівність. Комунізм має первинне своє втілення в утопічному соціалізмі, класичне в марксизмі. Теоретик соціал-демократії Карл Каутський.

Також виокремлюють політичний екстремізм. Зокрема **фашизм** та **анархізм** (троцькізм як різновид анархізму).

На стикові основних ідейно-політичних доктрин виникають та розвиваються ряд ідеологій, прилаштованих на потребу дня. Проте такі ідеології не вирізняються певною оригінальністю, а лише особливостями комбінування, оскільки основна лінія розмежування ідеологій проходить через протистояння соціальна рівність – політична свобода.

Тема 7. Особливості людського буття, що визначають політичну природу людини. Процес соціалізації людини: знакові протиріччя між особою, індивідом та індивідуальністю. Проблема світовідчуження.

Класичний підхід до трактування політики автоматично має справу з людиною як соціальною істотою – продуктом та продуцентом людського суспільства, суспільство при цьому перебирає на себе риси великої сім'ї, що має спільний інтерес. В цьому відношенні

людський рід або суспільство визнається первинним по відношенню до індивіда. Основна мета суспільства – виробництво людини – відтворення засвоєної культури в прийдешніх поколіннях.

В межах такої спільноти мови про досягнення політичної свободи – свободи цілковитого власного започаткування через дії та вчинки – іти не може. Політична свобода підміняється соціальною свободою (*liberti*) або свободою волі – здатністю приймати рішення і відповідати за свої дії, точніше поведінку.

В світлі новітньої концепції політики, індивідуальний політичний досвід набуває значущості, оскільки людина визнається як неповторна істота, до якого ніколи не було подібної і ніколи не буде. Первинною стає політична природа людини – її здатність започатковувати себе в спільноті. З політичної сфери таким чином виводиться приватний інтерес та скасовується потреба в уніфікації членів спільноти. Відповідно зникає стійке підґрунтя зародження і назрівання конфліктів, а з іншого боку з'являється потужний стимул до самовдосконалення, оскільки політична сфера втрачає риси виробничої сфери і перетворюється в сферу людської гідності та слави.

Тема 8. Політична свідомість та політична культура. Спільне та відмінне між політичною поведінкою та політичною діяльністю (вчинками).

Політична свідомість може бути визначена як сукупність, знань, ідей, поглядів, орієнтацій та установок індивідів і соціальних спільностей стосовно політичної системи та їхнього місця в ній. В цьому контексті розрізняють буденну та теоретичну політичну свідомість. Але якщо слідувати в контексті власного та невласного буття *Dasein*, то політичну свідомість слід розрізнити за принципом індивідуальна масова. Цей же принцип розрізнення спрацьовує тоді, коли мова йде про політичну поведінку та політичну діяльність.

Політична поведінка покликана відтворювати притаманний певній соціальній групі чи страті стиль поведінки в межах політичної чи публічної сфери. Вона пов'язана з несвідомим або некритичним використанням в своїй практиці дій, копіюванням поведінки (дій) інших, підлаштуванням своїх дій під очікування інших. Звідси бере свій початок популізм, що притаманний переважній більшості політиків, та є породженням, так званої, демократії.

Політична діяльність сполучена зі свідомим вибором, свідомо скерованою діяльністю та здійсненням вчинків, що безпосередньо вказують на суть діяча, його індивідуальність та неповторність. Політична діяльність спирається на мотиви, позбавлені інтересу, особливо утилітарного, зокрема на прагнення слави, слідування нормам моралі, тощо.

На відміну від політичної свідомості **політична культура** визначається як сукупність стійких форм політичної свідомості та поведінки, а також характеру і способу функціонування політичних інститутів у межах певної політичної системи.

Змістовий модуль 2. Політичні явища, процеси та інститути

Тема 9. Політичне лідерство. Проблема особи в політичній практиці. Протистояння між атомізмом та голізмом; елітарним та егалітарним.

За класичного підходу до розуміння явища політики **політичний лідер** може бути визначений як авторитетна особа, яка здійснює переважний вплив на інших людей з метою інтеграції їхньої діяльності для досягнення спільних політичних та інших цілей. При цьому надто складно встановити особливості набуття будь-якою людиною авторитету серед собі подібних, як і те, чим же насправді є авторитетність.

Поряд з політичним лідерством в політичній сфері сучасності значного розголосу набула проблема політичних еліт, що свого розгортання досягла в протистоянні елітарного та егалітарного начал спільноти. Якщо звернутися до етимології терміну еліта, то виявиться, що під елітою розуміють носіїв кращих рис та якостей, певні еталони досконалості в межах сфери чи роду. Відповідно **політична еліта** має сприйматися як деяка група представників спільноти, що втілюють в собі риси, які перетворюють останніх на найбільш пристосованих до формування і відтворення політичної сфери та найбільше відповідають особливостям політичної істоти.

Існують інші підходи до розуміння феномену політичної еліти, які виходять з особливостей формування соціальної ієрархії, функціонального навантаження, ситуативності. Саме виходячи з того, що до політичної еліти потрапляють виключно за сприятливого співпадання обставин (сприятливої ситуації), формується егалітариський підхід: в політиці всі рівні.

Тема 10. Політика, етика і мораль; політика і релігія. Етнос, народ, нація як об'єкти та суб'єкти політики. Проблема глобалізації.

Політичну етику прийнято визначати як норми поведінки, порядок дій і правил, взаємовідносин і принципів у політиці, що представляють собою сукупність найбільш доцільних, глибоко усвідомлених і конкретизованих стосовно того чи іншого суспільства норм суспільного буття та життєвого укладу. Джерелом етики є людська раціональність, а основою соціальна доцільність етичних норм.

Якщо слідувати в контексті кантівської філософії, де стверджується, що людський розум є обмеженим щодо гносеологічних спроможностей, особливо в напрямку встановлення онтологічної доцільності, то **мораль**, яка за своє джерело має позараціональні чинники, сутнісно відрізняється від етики і виконує свою, властиву лише їй функцію. Оскільки мораль онтологічно сполучена з людською гідністю, сумлінням та “страхом божим”, то вона в першу чергу відповідає політичним діям та вчинкам, а не політичній поведінці.

В глобальних конфліктах суб'єктами, як правило, виступають великі соціальні групи: народи, нації, етноси. **Етнос** – позачасова, позатериторіальна, позадержавна спільнота людей, об'єднаних спільним походженням, культурою, мовою, історією, самосвідомістю та етнізмом (назвою). **Народ** – історично змінна спільність соціальних груп, що має історично динамічну структуру соціальних страт. **Нація** – соціально-економічна та духовна спільнота людей, що характеризується спільністю історичної долі та ментальністю, ідентичною для членів нації.

Тема 11. Політичні явища та феномени. Концептуальні підходи до розуміння політичної влади. Політична свобода, політична рівність.

Влада – здатність і можливість здійснювати свою волю, чинити вирішальний вплив на волю та поведінку інших за допомогою певних засобів. Зокрема примусу, насильства, авторитету, права. Структуралістський підхід. В цілому під владою М. Фуко пропонує розуміти множинність відносин сили, що іманентні області, де вони здійснюються, і які водночас є констатуючим фактором для її реалізації. Влада розпорошена повсюди, і не тому, що нею охоплена будь-яка сфера людського буття, а в силу того, що вона звідусіль породжується: найдрібніша дія людини викликає протидію чи співдію і так по зростаючій. Постструктуралістський підхід. Яскравим представником згаданого підходу є Г. Арендт, яка висуває власне бачення проблеми влади. Влада не лише відмінна від примусу та насилля, але вона також вивисується над безсуб'єктивністю свого джерела та вкоріненістю в структурах людського буття. Влада – це те, що утримує громадську сферу, потенційний простір появи між діями та мовленням людей.

З феноменом влади тісно сполучений феномен політичної свободи, яка, за модерного підходу, суттєво відрізняється від свободи в метафізичному її контексті або правовому (соціальному) - в якості *liberti*. Г. Арендт, наприклад, трактує **політичну свободу** як дію в публічному світі, як спонтанність, випадковість, автономію волі. Таким чином політична свобода не можлива поза людською спільнотою, але в той же час є суто індивідуальним проявом людини, яка започатковує в публічному просторі щось абсолютно нове – саму себе. Тобто політична свобода є необхідною і достатньою умовою постійного започаткування людиною самої себе, навідріз від можливості реалізувати свій інтерес або відстояти природні та позитивні права.

Політична рівність в контексті модерного розуміння політики є радикально відмінною від соціальної рівності – рівної можливості у доступі до розподілу благ або управління життям спільноти. **Політична рівність** – можливість бути визнаним іншими у своїй відмінності та неповторності, це “рівність нерівностей”.

Тема 12. Політичний менеджмент та маркетинг, кон'юнктура політичного ринку. Політичне управління. Особливості масової свідомості та поведінки. Проблема мас.

Політичний менеджмент – система управління політичними процесами; наука і мистецтво аналізу тенденцій політичного розвитку, передбачення його наслідків, вироблення рекомендацій для політичного керівництва та забезпечення їх реалізації в політичній практиці. Поряд з політичним менеджментом, розрізняють **політичне управління** – вплив суб'єкта політики на політичну ситуацію з метою забезпечення своїх інтересів; основна ланка будь-якої політичної системи, спрямована на здійснення політичної системи.

Різниця між політичним менеджментом та політичним управлінням полягає перш за все в відмінності точок прикладання та ступеневі суб'єктивації. Політичне управління безпосередньо пов'язується з суб'єктом (індивідом), який його здійснює. Розрізняють декілька стилів політичного управління: демократичний, авторитарний, кон'юктурний.

Говорячи про суспільство як відкриту керовану систему, слід виокремити мало досліджене явище соціального буття – натовп та/або масу. **Натовп** – ситуативна аморфна група людей, що переслідують виключно власні інтереси. **Маса** – велика група населення, що характеризується однотипністю моделей поведінки, відсутністю структури та ієрархії, потужною інертністю. Масі притаманна колективна або **масова** (політична) **свідомість** – особливий тип свідомості, що представляє собою стійку “заразну” сукупність стереотипів та попечуттів.

Політичний маркетинг – різновид некомерційного маркетингу. Діяльність спрямована на створення, підтримання, чи зміну поведінки людей щодо конкретних політичних лідерів, організацій, ідей громадського значення. Очевидно, політичний маркетинг сполучений з діяльністю, спрямованою на виявлення і вивчення поведінки громадян як виборців (покупців політичного товару), а також дослідження і корегування “товарного” вигляду політичного товару. А маючи справу з товаром, хоча і специфічним, можна говорити про політичний ринок та його кон'юктуру.

Тема 13. Політична ідеологія, пропаганда, реклама, PR-технології, їх особливості і межі впливу на свідомість індивіда та громадську думку. Політичне прогнозування.

Ідеологія – система концептуально оформлених уявлень, ідей і поглядів на політичне життя, яка відбиває інтереси, ідеали, світогляд, умонастрої людей, соціальних груп та страт, політичних партій, громадських рухів та інших суб'єктів політики. Політична ідеологія розглядається як форма суспільної (колективної) свідомості або/та як явище (політичної) культури.

Пропаганда – цілеспрямована діяльність політичного інституту сполучена з нав'язуванням (навіюванням) певної ідеології чи певних переконань та масового світогляду. Об'єктом пропаганди є великі соціальні групи або суспільство в цілому.

Іншим способом нав'язування членам спільноти системи певних уявлень та переконань, а також вибору, що відповідає укладу політичного життя так званих демократій, є політична реклама. Основне її завдання полягає в просуванні “політичного товару” в маси та формування привабливого (політичного) іміджу, інакше – “товарного вигляду”.

Політичний імідж – образ, що цілеспрямовано формується й покликаний справити емоційно-психологічний вплив на реципієнта (споживача, виборця, електорат) з метою популяризації ідей, легітимації діяльності політичних суб'єктів або їх політичної реклами.

Тема 14. Політичні процеси. Сучасне політичне становище в Україні та світі. Геополітика.

Політичний процес – форма функціонування політичної системи суспільства, що характеризується динамікою змін в просторі та часі. Вирізняється своїми якісними показниками: 1) він є визначенням конкретного, з кінцевим результатом процесу певного масштабу; 2) відображає реальну взаємодію суб'єктів політики, яка здійснюється в результаті дії багатьох різномірних внутрішніх та зовнішніх факторів; 3) показує, як індивіди, соціальні

групи, політичні інститути з усіма своїми характерними традиціями, стереотипами та цілями взаємодіють між собою та з державою, реалізуючи свої специфічні соціальні функції; 4) являє собою сукупність дій інституціоналізованих і неінституціоналізованих суб'єктів політики щодо реалізації своїх специфічних функцій у сфері влади і, в кінцевому підсумку, забезпечуючи розвиток або занепад політичної системи.

Політичне становище – це низка обставин, що притаманна політичному життю суспільства та існуванню держави і які визначають особливості та водночас характеризують це суспільство. Одним з головних факторів, що певним чином визначають політичне становище суспільства є її геополітичне становище або геополітика, яку провадить держава і яку провадять до неї інші суб'єкти світової політики.

Геополітика – політологічна концепція, що вбачає в політиці (головним чином зовнішній) тієї чи іншої держави засадничу, визначальну роль географічних факторів: просторове розташування країни, розмір території, наявність чи відсутність (обмеженість) природних ресурсів, клімат, кількість і густоту населення.

Тема 15. Екскурс в світову політичну думку в її історичній ретроспективі. Особливості формування і трансформації розуміння ключових політичних понять.

Вважається, що зародження основних політичних ідей відбулося в стародавньому світі. Особливо актуальним для західно-європейського світогляду є досвід політичної діяльності та вчення представників античності: Сократ, Платон, Аристотель, стоїки, скептики, кініки в свій час сформували, якщо і не цілісні політичні концепції, то певні принципи, якими послуговуються в політичній сфері і до нині. А представникам Стародавнього Риму (Цицерон) вдалося глибоко прослідкувати зв'язок політики та права.

Звичайно, говорячи про стародавній світ не можливо обійти увагою політичні вчення представників Стародавнього Сходу, зокрема Конфуція, Мо Цзи. Безумовно, політичні вчення також можна виокремити з сакральних текстів, що лягли в основу релігійних вчень та доктрин, зокрема індуїзму, буддизму, іудаїзму, християнства, тощо.

Мало дослідженою є філософська, а особливо політична та політологічна думка середньовіччя, зокрема західноєвропейського. Хоча в згаданій сфері по собі залишили потужну спадщину “стовпи” християнства та мислителі вільнодумства, які постійно перебували в боротьбі з домінантною традицією. Серед інших тут варто згадати Фому Аквінського, Марсілія Падуанського, Авіцену.

Разом зі зміною епох на арені політичної думки з'явилися представники Відродження, які надали поштовх до витворення сучасного контексту політичної науки. Зокрема, Нікколо Макіавеллі, Жан Бодуен, Томас Мор, Томмазо Кампанелла. Особливо знаковими для формування сучасної політичної парадигми є Т. Гоббс та Дж. Локк.

На формування новітнього підходу до розуміння політичних явищ та феноменів мали значний вплив представники німецької класичної філософії, особливо І. Кант, а на витворення марксистської теорії – Гегель. Проте найбільш широкого розгалуження політичні вчення набули за нової та новітньої доби. Тут ми маємо справу з класичним лібералізмом, критично-утопічним соціалізмом, марксизмом, елітизмом, тощо.

Тема 16. Українська політична думка, її становлення та взаємовплив з іншими національними політичними думками. Проблема утвердження національної політичної думки.

У розгляді проблем розвитку політичної думки України важливим є питання про її початок. Одні дослідники пов'язують його з існуванням окремішньої української державності (козацько-гетьманською добою), інші – з періодом Київської Русі, ще інші відносять витоки української політичної думки до ще раніших часів. Все ж спираючись на те, що до наших часів у письмовій формі дійшли джерела політичних і правових ідей, створені за часів Київської Русі, зокрема літописи, “слова”, “повчання”, “житія”, різні збірники законів, витоки політичної думки слід шукати в епосі Київської Русі.

Потужний доробок щодо формування політичної думки України було внесено за часів Литовсько-польської та польсько-козацької доби. Тут маємо справу з вченнями Станіслава Оріховського-Роксолана, Христофора Філалета, Івана Вишенського. Наступний етап становлення української політичної думки пов'язаний з існуванням козацько-гетьманської держави. Цей період ознаменований першою в світі конституцією за авторством Пилипа Орлика. В цей час плідно працювали Стефан Яворський, Феофан Прокопович.

Та найбільшого розвою політична думка України набула в ХІХ, початкові ХХ століття. Найбільш визначними мислителями того часу стали Микола Костомаров, Тарас Шевченко, Михайло Драгоманов, Сергій Подолинський, Іван Франко. Ідею соціалізму на теренах України пропитували Михайло Грушевський, Володимир Винниченко. З ними в ідейну полеміку вступали представники консерватизму, зокрема В'ячеслав Липинський, Стефан Томашівський, Василь Кучабський.

Значного поширення і визнання серед населення України набували ідеї, що так чи інакше сполучені з націоналізмом, особливо в напрямкові відродження української школи і культури, створення всіх необхідних умов для розвитку і збагачення української мови і літератури. Найбільш видатними постатями українського націоналізму є Микола Міхновський, Дмитро Донцов, Микола Сціборський. З часом націоналізм переріс в націоналізм-демократизм, представниками якого є Станіслав Дністрянский, Володимир Старосольський, Ольгерд Бочковський.